

ISSN (print)
2617-7064

No 1
2018

ΑΡΧΕΣ

THE ART OF SCIENTIFIC MIND

SCIENTIFIC JOURNAL

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОНЯТТЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ БІОГРАФІСТИКИ

Розман Ірина Іллівна

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій
Мукачівський державний університет
Україна

Анотація. У статті розглянуто значення поняттєво-категорійного апарату педагогічної біографістики. Наголошено на необхідності взаємозв'язку гуманітарних дисциплін щодо використання набутої інформації для вивчення персоналії. Визначено важливість дослідження термінології педагогічної біографістики їх класифікація джерел та доцільність

Ключові слова: дослідження, педагогічна біографістика, термосистемні категорії, науково-теоретичні джерела.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ.

Звертання до зазначеної теми зумовлено тим, що педагогічна біографістика за останні десятиліття набуває все більш широкого значення у зв'язку з тим, що ХХ століття дало надзвичайне розмаїття біографічних та автобіографічних форм.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ.

Популярність біографістики в сучасній вітчизняній гуманітаристиці заперечувати складно. Вивчення біографій мислителів, педагогів, вчених, дослідників є дуже важливою і абсолютно повноправною складовою історико-філософського пізнання. Сутність категорій базових термінів біографістики визначено вченими гуманітарних наук: філософів О. Валевського, І. Голубовича, В. Менжулінта ін.; психологів: Б. Ананьєва, Н. Логінова, С. Рубінштейн та ін.; істориків: І. Беленькій, Л. Репіна, П. Попик, В. Чижко, О. Ясь та ін.; соціологів: Ю. Беспалов, Д. Рогозін, Л. Скокова. Не випадково, що в історичному плані формуванню написання біографій окремих філософів передувала традиція написання біографічних збірників. Перші античні біографи прекрасно розуміли, що галерея портретів цінна вже тим, що надає можливість для зіставлення, тоді як довести пізнавальну цінність одиначної біографії значно складніше [5, с. 228].

МЕТА СТАТТІ полягає у доведенні значення поняттєво-категорійного апарату дослідження у контексті дефінітивно-дискурсного аналізу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ.

Біографічні знання, у широкому значенні, розуміємо як сукупність понять, теоретичних конструкцій, уявлень та конкретних фактографічних даних, нагромаджених різними галузями знань у процесі осмислення комплексу проблем, пов'язаних із феноменом біографії.

Ведення до об'єкту терміну «біографія» наприкінці ХVII ст. пов'язують з англійцями Т. Фуллером і Дж. Драйденом, які таким чином виокремили жанр створення життєписів відомих майстрів пера. У ХVIII ст., передусім завдяки шотландцю Дж. Босвеллу (його двотомник «Життя Семuela Джонсона» називають «найвизначнішою біографією» англійською мовою), були визначені вимоги до написання біографічних творів, що полягали у точності, реалізмі, деталізації, образності оповідання і відтворення рис зовнішності й поведінки особи. Вони могли стати ключем для розуміння її характеру і творчості.

Джерельною базою більшості біографічних студій слугували офіційні джерела та праці самої особи як «автобіографічний» факт. Залучення усної інформації, спогадів, мемуарів, щоденників, епістолярної спадщини хоча й не заперечувалися, проте мало селекційний, далеко неповний характер [1].

Результативність наукового дослідження, ефективність його проведення обумовлена чітким визначенням його категоріального апарату.

Проведення сучасних досліджень викликає невідповідність стану явища або процесу сучасним вимогам, необхідністю пошуку нових та вдосконалення застосовуваних форм, методів, засобів. Саме ця невідповідність породжує проблему дослідження.

Наукова проблема – це складне теоретичне або практичне завдання що потребує розв'язання. Сутність проблеми криється у протиріччі між науковими фактами та їх теоретичним осмисленням. Наукова проблема не висувається довільно, а є результатом глибокого вивчення практики та наукової літератури.

Що конкретніше сформульована педагогічна проблема і тема, то легше визначити об'єкт і предмет дослідження, його мету і завдання. Схарактеризуємо їх докладніше в означеному логічному порядку й у руслі сучасного науково-методологічного дискурсу. При цьому необхідно зауважити, що коріння термінологічної системи біографістики сягають доби Античності, а розробка її науково-теоретичних засад розпочалася у ХІХ ст.

Біографістика набула нового етапу розвитку у вітчизняній науці у період народження неповторного наукового дискурсу, коли біографія особи перестала бути ідеологічно вивіреним і витриманим, хронологічно послідовним переліком подій життя людини. Окремі факти, виокремлення на частини життєвих подій і вивчення їх у певному ракурсі й часі із порушенням будь-якої послідовності, інші сміливі творчі експерименти в пост модерністському дусі стали ознакою біографістики кінця ХХ ст. Інакше кажучи, наступають часи іншого критичного мислення, коли завдяки новітній методології автор біографії може дозволити собі сказати багато речей у «банальний» спосіб, або ж, додаючи традицію, урізноманітнюючи види наукових пошуків, прагне відкрити приховане в «матерії» мови, авторських текстах, життєвих історіях, пам'яті колективній чи індивідуальній, постійно кидати виклик усім очочим бути «археологами» історії іншого життя чи життя іншого [1].

Вкажемо на появу спеціалізованих інституцій, як-то, Інститут біографічних досліджень (1994) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – НБУВ), відділів у академічних і галузевих установах, наукових товариств, асоціацій, покликаних розвивати перспективний напрям вітчизняної гуманітаристики. Вагомими є старання на цій ниві доктора історичних наук, професора В. С. Чижка (1951 – 2003) – фундатора першого профільного інституту Українського біографічного товариства (1998) [3]. Разом із організаційними структурними змінами в науці 1990-х рр. настав час розроблення теоретичних засад біографістики. Знаковою стала праця В.С.Чижка «Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України» (1996), присвячена різноплановому

представленню наукової дисципліни [4].

Отже, як інструмент пізнання вона має двохсотлітню історію, тому розуміння багатьох сучасних проблем цієї галузі знань потребує їхнього розгляду в історичній ретроспективі.

Основу науково-теоретичної групи становлять основні (базові) терміни та певні категорії науки, які номінують і окреслюють науково-теоретичні компоненти галузей знань, що вивчають історичні постаті.

Вказуючи на ці хрестоматійні і добре знані факти, події, варто бути свідомими еволюції упродовж вказаного відтинку хроносу їх форми і змісту, різноплановості сюжетних ліній і методологічних підходів. Так, якщо коментувати протяжність у часі монографічних студій із біографістики, то слід відзначити поступову відмову від поширеного лінійного відтворення / реконструкції історії життя й сміливі експерименти з проблемно-тематичним синхронним викладом, при якому головна увага зосереджена на бінарних позиціях: чоловіче / жіноче, небуденне / повсякденне, особисте / колективне, рефлексія / саморефлексія, логіка / чуттєвість тощо [2, с. 145-147].

Для конкретизації визначення категорійного апарату відносимо як емпіричні, одержані на основі досвіду, експерименту, так і знання теоретичні у вигляді абстракцій, аналогій, схем, що відображають структуру і природу історичної особи. Ця категорія позначає вже нагромаджені уявлення та засоби, шляхи подальшого дослідження для одержання найбільш повних об'єктивних знань про кожен об'єкт дослідження.

Під «біографічною традицією» розуміємо цілісну систему науково-образних знань, уявлень про феномен особистості індивідуальності, що вироблялася у світовому і європейському культурно-інтелектуальному просторі упродовж двох з половиною тисячоліть. Ця категорія позначає і процес, і результат нагромадження біографічних знань у гуманітаристиці загалом та її окремих галузях, його наступність і спадковість, територіально-просторовий вектор, загальну еволюцію і її динаміку; етапність, характер та особливості біографічних парадигм у різних наукових напрямках, течіях, школах тощо [4].

«Біографічний жанр» у широкому сенсі трактуємо як форму науково-документального або літературно-художнього життєпису історії конкретної особи, її індивідуальної долі, напряму суспільної діяльності. Біографія як жанр, як правило,

вміщується у конкретно-історичний контекст, що надає біографічному твору статусу пам'ятки певної епохи.

Біографічний жанр динамічний за змістом, але в його основі може знаходитися як психологічна, моральна, духовна або творча еволюція особи, так і її професійна діяльність, сходження сходінками соціальної ієрархії тощо.

Означені категорії важливі як для розробки науково-методологічних засад педагогічної біографістики, так і для реалізації конкретних наукових проєктів у цьому напрямі. Вони визначають її роль і місце у загальному контексті біографістики, взаємозв'язок і взаємозалежність, спільне і особливе із біографічними знаннями, традиціями інших галузей гуманітаристики.

Терміносистему педагогічної біографістики відкриває і значною мірою визначає й детермінує категорія «біографія», яка, згідно з позицією авторитетних учених [2] є визначенням базового рівня, концептом, що акумулює різні зміст і контексти, що визначаються метою, завданнями, іншими параметрами конкретного дослідження, досвідом його автора. В такому статусі вона фіксує і визначає підходи, способи і методи пізнання й дослідження та їхній процес і результат. У межах біографічної практики категорія «біографія» виступає стрижневою і універсальною та окреслює весь комплекс проблем дослідження біографії особистості, незалежно від сфери її творчої і професійної діяльності або галузі знань, в якій вона досліджується [5].

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

Отже, дослідження загальнотеоретичних питань біографістики характеризується конкретизацією її визначення. Зважаючи на «поліфонічність» загальнонаукової та біографічної і педагогічної термінології, необхідно опиратись на наукову міждисциплінарність, яка допоможе визначити методологію понять.

Поставши із класичної традиції, сьогодні біографістика прагне інших підходів до її вивчення як у теорії так і на практиці. Вітчизняна біографістика знаходиться на шляху, що відображає специфіку досліджуваного об'єкта, принципи і методи наукового аналізу та свідчить про теоретико-методологічну зрілість дослідження. «Термінологія», «терміносистема», які позначають сукупну систему термінів, що обслуговують наукові, зокрема педагогічні теорії, концепції доповнюють загальнотеоретичні поняття біографістики.

Список використаних джерел:

1. Бездрабко В.В. Сучасний стан і перспективи розвитку вітчизняної біографістики. *Українська біографістика*. 2016. URL: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis
2. Ляшко С.М. Періодизація розвитку української біографічної довідкової справи. *Українська біографістика*. 2010. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/27724>
3. Менжулін В. Біографічний підхід в історико-філософському пізнанні. Київ: НаУКМА; Аграр Медіа Групи, 2010. 455 с.
4. Попик В. Віталій Сергійович Чижко (1951–2003) – засновник і перший директор Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (до 55-річчя від дня народження). *Бібліотеч. вісник*. 2006. № 5. С. 38–39.
5. Рабинович Е. Г. «Жизнь Аполлония Тианского» Флавия Филострата. *Флавий Филострат. Жизнь Аполлония Тианского / Флавий Филострат; пер., ст. и комм. Е. Г. Рабинович; отв. ред. М. Л. Гаспаров. Москва: Наука, 1985. С. 217–276.*

GENERAL THEORETICAL CONCEPT OF PEDAGOGICAL BIOGRAPHY

Rozman I.
Mukachevo State University
Ukraine

Summary. The article considers the significance of the concept-categorical apparatus of pedagogical biography. The necessity of the correlation of humanitarian disciplines with the use of the acquired information for the study of personalities is emphasized. The importance of studying the terminology of pedagogical biography is determined by their classification of sources and expediency.

Keywords: research, pedagogical biography, thermosystem categories, scientific and theoretical sources.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>